

A vy jste držel.

Protože vždycky, když bylo nejhůř, tak přišlo štěstí. A naopak. To vám bylo zajímavé, snad až osudové. Já už se štěstí někdy bojím. Zásadně nesázím, jakýmkoli sázkám se vyhýbám, protože mám strach, že bych někdy vyhrál. Protože jakmile bych vyhrál, budu mít průser. Stejně tak měl ale v největším průšvihů vždycky potkalo štěstí.

Tady mě zachránil Chruščov svým projevem na XX. sjezdu ruských komunistů. Načež se mi omluvil sám politruk. „Souduzi, ten Vladimír měl pravdu!“ Najednou jsem byl hrdina a zvolili mě do celoustavního výboru. Ale moje přesvědčení už v té době ochabovalo. Rok nato jsem odjel do Londýna a jednoho dne, když jsem vyšel z kina, jsem si koupil noviny od kamelota. Na první stránce *Timesů* stálo obrovským písmem *Stalin massmurderer*. Četl jsem si ten text celou noc. A chtěl bych vzkázat Milanu Kunderovi, že tehdy už jsem věděl a na má záda sedl hejkal. Ale ještě několik dalších let jsem věřil v socialismus a urovnání třídních rozdílů. Ještě několik let jsem tápal, než jsem pochopil, že to není v lidech, ale že idea je špatná a neproveditelná.

Tápal, nebo nechtěl pochopit?

Řeknu vám to upřímně – já jsem měl strach. Vystoupit ze strany jako důstojník znamenalo konec se vším. Byl by to konec v Ústřední vojenské nemocnici. Dělal bych obvodáka nebo pojišťováka. Až v tom šedesátém osmém jsem si uvědomil, že zůstat už nemůžu.

V osmašedesátém přišlo pražské jaro, uvolnění. Spousta lidí věřila v socialismus s lidskou tvář. Vy jste tuhle naději nesdílel?

Nikdy jsem nevěřil v úspěch pražského jara. Alexander Dubček pro mě nebyl hrdina, ale snílek a blázen. Říkal jsem

od začátku, že to bude průšvih. A taky ano, místo naděje, že všechno bude lepší, přišla v srpnu 1968 okupace sovětskými vojsky a za hranice začaly znovu utíkat tisíce lidí. Byl jsem v té době ve Švýcarsku, v březnu roku 1968 jsem se dostal na půlroční stáž do Basileje. Okupace mě tedy zastihla na tamním neurochirurgickém oddělení. Do té doby mě téměř nikdo neznal, byl jsem pro ně nula. Švýcaři jsou studení čumáci, kteří vás nikam nepozvou. A tak mě nikdo nepozval ani k sobě do bytu, ani do kavárny. Pracoval jsem denně na klinice tvrdě od rána do večera, ale nikdo si mě nevšiml. A pak po okupaci všichni najednou otočili a já byl pozván k několika významným kolegům domů jako nějaký postižený exot.

Mimochodem, v době okupace přijela do Basileje spousta Čechů, mezi nimi samozřejmě i lékaři. Se dvěma z nich jsem se dobře znal. První přijel přes Rakousko rovnou z Jugoslávie v šortkách. Žádal mě, abych mu pomohl sehnat místo v nemocnici v Basileji.

Druhý, tehdy už významný chirurg z naší vojenské nemocnice, přistál v Curychu. Získal krásné místo v curyšské kantonální nemocnici v oboru plastické chirurgie, v němž dokonce předčil přednostu kliniky. Utekl také z dovolené a vypůjčil si nedozírné peníze – tisíce švýcarských franků – na pořízení a vybavení bytu. Když jsem s ním mluvil, bylo zřejmé, že se mu stýská, že chce domů. Nebyl tam šťastný, nedokázal se přizpůsobit. Nakonec jsem mu pomohl dostat se zpět. Na švýcarské klinice zůstal jen tak dlouho, aby mohl splatit dluh. Oba dva mí přátelé se nakonec vrátili. Ten první, kterému jsem pomohl získat místo v Basileji, dokonce zmizel, aniž by mi to oznámil nebo se jakkoli rozloučil.

Jak dopadli?

Osud obou byl podobný. Oba dva se stali po návratu vý-

Vladimír Beneš operuje

raznými postavami svých stranických organizací, oba dva se účastnili pověstných prověrek a oba při těch prověrkách způsobili, že několik kolegů muselo opustit své pracoviště.

Vy jste se ze stáže také vrátil. Ale pokud vím, uvažoval jste o tom, že byste ve Švýcarsku zůstal.

V Basileji jsem měl skvělé místo. Stal jsem se profesorem, pamatuju, jak ředitel nemocnice mluvil s profesorem Kuncem a ten mu děkoval a říkal, jaká je pro něj čest, že jeho asistent se stane profesorem v Basileji. Ale už za dva dny mi telefonovala manželka, že přímo od toho telefonu šel Kunc k řediteli vojenské nemocnice a řekl mu, že chci asi emigrovat a zůstat ve Švýcarsku. Generál Engel si zavolał mou ženu: „Zdeničko, ten váš prý chce zůstat v Basileji. Rozmluvte mu to, přivezte ho nazpátek, ať mám s tím Zdeňkem pokoj.“

Tak jsem se vrátil. Za napínavých okolností, protože moje žena byla tak odvážná, že vzala naši Simcu, naložila syna a jela přes kolony ruských vojáků. V autě měla diplomy nás obou, vysvědčení a všechny potřebné doklady. Mohli jsme v Basileji okamžitě zůstat.

A po tom, co mi Zděna oznámila do telefonu, že Kunc je rozezlený a prohlašuje, že chci emigrovat, měl jsem sto chutí tam zůstat. Když jsme v silném dešti seděli v autě před hranicemi, naposled jsme se rozhodovali.

Co tedy definitivně rozhodlo?

Strach o mé blízké. Báł jsem se, že bych ohrozil své příbuzné, rodiče a bratra. A hlavně svého šéfa, kterého jsem obdivoval. Tak moc jsem na něm lpěl. A taky se mi stýskalo. Stejně jako synovi. „Táto, já tam nechci zůstat,“ řekl Vláda. Pochopil jsem, že se mezi Švýcary necítil dobře a těžko by hledal kamarády. Zdeňka váhala. Seděli jsme dlouho v autě, za okny stále hustě pršelo. Najednou jsme všichni věděli, že

doma je doma. Nastartoval jsem, přešel hranice a zamkl si cestu do Švýcarska na mnoho let.

Když jsem po návratu do Čech zase seděl v zasedací síni spolu s ostatními členy kliniky, Kunc mě přivítal: „Buď rád, že jsi tady, my jsme taky rádi. Víťame tě opět doma.“ A já odpověděl: „Soudruhu profesore, jen abychom to mohli říkat ještě za rok. Nemůžu zvednout ruce v obou ramenních kloubech, nebyl bych schopen se Rusům vzdát.“

Ted jsem se nějak ztratila.

To byl fór. Těsně před odjezdem ze Švýcarska mě postihla zvláštní choroba, kterou nedovedl nikdo pojmenovat. Někdo říkal, že to je autoimunizace, někdo že to je autoagrese, někdo že to je kolagenóza. Poznal jsem to poprvé, když jsem nemohl servírovat při tenisu. Nezvedl jsem pravou ruku pro bolest a ztuhlost v rameni. Choroba rychle postupovala, takže už jsem byl špatně pohyblivý. U operačního stolu jsem musel sedět a jedna ruka musela pomáhat té druhé.

Zatímco tehdy se mému vtipu všichni se zasmáli, neuběhl ani rok a museli mi dát za pravdu. Má choroba sama postupně sice odezněla, ale společensko-politické zhoršení bylo tak rychlé a nečekané, že znamenalo víc než vzdát se. I na mé blízké, kvůli nimž jsem se vracel, došlo. Rodiče vyhodili ze strany, bratra pronásledovali, jen Kunc se události nijak nedotkly.

Čím to?

Na politické oddělení ministerstva obrany tehdy dorazil dopis z politického oddělení Sovětské armády, že v Československu jsou v armádě tři protistátní hnízda. Jedno z nich byla Ústřední vojenská nemocnice. V dopise byl seznam čtrnácti lidí, kteří měli být okamžitě z nemocnice propuštěni. Mezi nimi samozřejmě já, ale i Kunc, zkrátka všichni,

kteří vystupovali proti okupaci. Ale nikdo nepočítal s tím, že se za Kunce postaví známý sovětský fyzik a akademik Petr Kapica, nositel Nobelovy ceny. Ten prý napsal, že Kuncovi se nesmí zkršvit ani vlasek. Tím byl zachráněn nejen Kunc, ale i někteří kolegové z jeho okolí včetně mě.

Proč měl Kunc zrovna Kapicovo hájení?

Protože byl Kapicův kamarád. Byl u operace, kdy se poranil slavný fyzik Lev Landau při těžké autonehodě. Kapica byl nebojácný člověk, který pomohl mnoha lidem z nesnází. A v Sovětském svazu platilo, že co napíše akademik, to je svaté. Zachránil Kunc a spolu s ním jsme byli zachráněni i my ostatní, až na Bedřicha Placáka. Někdejší nekompromisní komunista, který znepríjemnil život mnoha kolegům a s nímž jsem se sám mockrát pohádal, po okupaci chodil po nemocnici a vykřikoval, že Rusové jsou okupanti. Samozřejmě to nemohlo skončit jinak, než že byl z armády propuštěn. Prošel několika nemocnicemi, až skončil v Budějovicích, ale i tam si pro něj přišli příslušníci StB a odvedli ho přímo z pracovny. Placák se však nenechal zlomit, a nakonec podepsal Chartu a na čas se stal jejím mluvčím.

Kdy jste odešel z KSČ vy?

Začátkem roku 1969 jsem napsal dopis, že vystupuji ze strany, odevzdávám legitimaci a nechci tam být. Tečka. Čtyři věty. Žádné zdůvodnění. Můj kamarád – byli jsme tehdy dva – napsal čtyři strany. Politruk byl koumák, a aniž bych to tušil, dopisy schoval, abychom neměli průšvih pro případ, že bychom si to snad rozmysleli. Nebylo to potřeba, během prověrek mě vyhodili.

Pocítil jste to nějak? Mluvil jste o strachu, že vás vyhodí i z kliniky, ale na klinice jste přesto zůstal.